

PM 2016:72 RII (Dnr 110-1983/2015)

Gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88)

Remiss från Kulturdepartementet

Remisstid den 14 april 2016

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen Gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88) hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Roger Mogert anför följande.

Ärendet

Utredningen behandlar hela det politikområde som etablerades i Sverige som ett resultat av den parlamentariska kulturutredningen 1995. Handlingsprogrammet Framtidsformer antogs av riksdagen 1988 och utgör sedan dess en grund för politiken.

Utredningen understryker vikten av att uppvärdera synen på människans livsmiljö genom att understödja en levande debatt, kunskapsutveckling- och överföring och att kvalitet utgör en självklar del av samhällsbyggnadsprocessen. En ny politik inom området föreslås främja följande mål:

- en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö,
- ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma,
- ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller, för en stärkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön,
- en bred och tvärsektoriell kunskapsutveckling inom utbildning samt för utövare och aktörer inom området gestaltad livsmiljö.

I enlighet med detta föreslås mål och åtgärder, bland annat inrättandet av en ny myndighet, en ny tjänst som riksarkitekt vid Statens fastighetsverk, en utvecklingsfond och att en kvalitetspolicy för kommunerna tas fram för upphandling av arkitektur, form och design.

Remissen finns att läsa i sin helhet på [Regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB och rådet till skydd för Stockholms skönhet. Stockholms Stadshus AB har i sin tur vidareremitterat ärendet till AB Stockholmshem, AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Vatten AB och Micasa fastigheter i Stockholm AB. Miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden har avstått från att svara. Älvsjö stadsdelsförvaltning har inkommit med kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag men avvisar förslaget om en ny myndighet. Istället bör Boverket få ett utökat ansvar.

Exploateringsnämnden konstaterar att Stockholm har styrdokument för arkitektur samt att staden arbetar aktivt med att utveckla sin kompetens som kravställare och upphandlare. I övrigt välkomnas förslaget om utvidgat anslag till innovativt byggande.

Fastighetsnämnden instämmer i att det finns behov av metodstöd samt kvalitetspolicy för upphandling av arkitektur. Nämnden välkomnar också förslaget om ”wild card”-system.

Kulturnämnden är i huvudsak positiv till utredningens förslag men anser att de nya föreslagna målen inte är tillräckligt starka samt att en nedläggning av ArkDes kräver ytterligare utredning då det är viktigt med ett arkitektur- och formmuseum.

Stadsbyggnadsnämnden tycker det är glädjande att staten uppmärksammar frågan samt framför flera synpunkter i sak: bland annat välkomnas begreppet gestaltad livsmiljö och nya statliga mål, synpunkter på behovet av en ny myndighet framförs också.

Farsta stadsdelsnämnd har inga invändningar utan är positiva till utredningens förslag särskilt vad gäller kompetenshöjande insatser.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiva till utredningens förslag.

Älvsjö stadsdelsnämnd ser i huvudsak positivt på utredningens förslag särskilt ett utvecklat stöd för höjd kompetens

Stockholm Stadshus AB ställer sig positiv till den övergripande inriktningen men är tveksamma till att ombilda ArkDes, samt menar att större vikt borde lagts på frågor kring utveckling av kompetens och lagstiftning.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet välkomnar utredningen och instämmer i de mål som formulerats för gestaltungsområdet. Däremot finner de flera av förslagen motsägelsefulla och ibland rent kontraproduktiva.

Mina synpunkter

Den byggda miljön utgör det ramverk kring vilket det sociala livet i våra samhällen formas och utvecklas. Det är därför frågor kring gestaltning, arkitektur, stadsplanering och form är så viktiga. Goda gestaltade miljöer kan stärka det sociala livet, skapa nya möjligheter, intryck och möten. En dåligt utformad plats kan göra det motsatta. Utifrån den stora vikt som den gestaltade livsmiljön har är det glädjande att staten tagit ett grepp kring dessa frågor. I Stockholms stad är dessa frågor högaktuella. När Stockholm nu växer i en takt som till och med överskrider

miljonprogrammets dagar blir kvalitets- och gestaltningsfrågorna viktigare och viktigare. Att utveckla kompetens och förståelse för hur vi skapar goda livsmiljöer och förbättrar staden när den växer är avgörande för Stockholms utveckling.

Jag ställer mig därför i huvudsak positiv till den föreslagna inriktningen för en politik för gestaltad livsmiljö. Särskilt förslag kring kompetensutveckling och ett ”Wild card”-system anser jag både har potential att förbättra planeringen av staden och att skapa en grogrund för nya innovativa förslag. Det är också positivt att frågan kring den offentliga upphandlingens roll lyfts. Stockholm jobbar idag aktivt med att föra in kvalitetsaspekter i offentliga upphandlingar men detta kräver kompetenshöjande insatser och en kunskapsutveckling inom fältet. Det är även positivt att frågan om FOU-medel lyfts. Samhällsbyggnadssektorn är en av de som omsätter mest i Sverige ändå är de pengar som läggs på FOU mycket små. Att utveckla praktiker och metoder är viktigt i en tid när många städer växer kraftigt. Jag vill också i detta sammanhang lyfta de problem som finns med kompetensförsörjningen i stort. Idag råder en stor brist på personal inom branschen.

Sist är jag tveksam till att ArkDes ska omvandlas och att en ny myndighet ska bildas. Dels är ArkDes samlingar värda att bevara, dels behövs en mötesplats för Arkitektur- och form i Stockholm. Vidare anser jag att det inte är säkert att en ny myndighet innebär en faktisk förbättring. Snarare skulle detta uppdrag kunna läggas på Boverket. Samma sak gäller inrättandet av en riksarkitekt där jag är tveksam till att denna ska placeras på Statens fastighetsverk. I likhet med stadsarkitektrollen bör en dylik roll ha ett mer övergripande perspektiv än det som finns inom Statens fastighetsverk.

I övrigt hänvisar jag till nämndernas yttranden.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen Gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88) hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 30 mars 2016

ROGER MOGERT

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remiss av betänkandet (SOU 2015:88) Gestaltad livsmiljö, sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Stockholm är en av världens vackraste storstäder med en unik kombination av storstadens puls och naturens lugn. Samtidigt finns många delar av staden kvar att utveckla och i de mest centrala delarna blir man påmind om vilka ödesdigra konsekvenser politiska beslut kan få när

det gäller skövling av stadsliv och kulturhistoriska värden. En viktig uppgift är att skapa nya stads kvaliteter i områden där de har gått förlorade, eller aldrig funnits.

Stockholm ska i större omfattning byggas enligt den klassiska stadens form med levande gatumiljöer och tydliga kvarter. Arkitekturen måste bli mer varierad och möta medborgarnas preferenser. Även på detta område kan den klassiska staden tjäna som föredöme.

Arkitektoniska kvaliteter måste säkerställas tidigt i processen och medborgare bör i högre utsträckning få säga sitt vad det gäller gestaltungsfrågor. En ny statlig myndighet för gestaltad livsmiljö kommer inte att bidra till att dessa målsättningar uppnås. Det är därför bra att ansvarigt borgarråd uttrycker sin skepsis emot en ny myndighet. Vi anser dock att kritiken mot detta förslag kunde vara än tydligare.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin, Johanna Sjö och Jonas Nilsson (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottner (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Utredningen behandlar hela det politikområde som etablerades i Sverige som ett resultat av den parlamentariska kulturutredningen 1995. Handlingsprogrammet Framtidsformer antogs av riksdagen 1988 och utgör sedan dess en grund för politiken.

Utredningen understryker vikten av att uppvärdera synen på människans livsmiljö genom att understödja en levande debatt, kunskapsutveckling- och överföring och att kvalitet utgör en självklar del av samhällsbyggnadsprocessen. En ny politik inom området föreslås främja följande mål:

- en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö,
- ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma,
- ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller, för en starkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön,
- en bred och tvärspektoriell kunskapsutveckling inom utbildning samt för utövare och aktörer inom området gestaltad livsmiljö.

I enlighet med detta föreslås mål och åtgärder, bland annat inrättandet av en ny myndighet, en ny tjänst som riksarkitekt vid Statens sastighetsverk, en utvecklingsfond och att en kvalitetspolicy för kommunerna tas fram för upphandling av arkitektur, form och design.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB och rådet till skydd för Stockholms skönhet. Stockholms Stadshus AB har i sin tur vidareremitterat ärendet till AB Stockholms hem, AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Vatten AB och Micasa fastigheter i Stockholm AB. Miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden har avstått från att svara. Älvsjö stadsdelsförvaltning har inkommit med kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 mars 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positiv till utredningen och delar uppfattning att begreppet Gestaltad livsmiljö ges innebörden av ett helhetsperspektiv i synen på människors hela livsmiljö, som bör vara en viktig utgångspunkt i utvecklingen mot ett hållbart samhälle.

Stadsledningskontoret stödjer flertalet av de förslag till åtgärder som läggs fram, dock inte att Arkitektur- och designcentrum (ArkDes) ska omformas till en ny gestaltungsmyndighet. I stället för att inrätta en ny myndighet föreslår stadsledningskontoret

att Boverket ges ett större ansvar för gestaltningsfrågorna. Som den centrala myndigheten för samhällsplanering bör verket kunna leda statens arbete med den gestaltade miljön, ansvara för den föreslagna utvecklingsfonden och ansvara för offentlig kunskapsöverföring mellan landets stadsarkitekter och andra gestaltningsfunktioner. För att leda det nya uppdraget bör den föreslagna riksarkitekten tillsättas på Boverket, möjligen med en alternativ benämning.

Stadsledningskontoret delar utredningens förslag vad gäller att ta fram metodstöd och handledning för nya upphandlingsformer som underlättar inriktningen mot kvalitet i den offentliga upphandlingen av gestaltningstjänster.

Stadsledningskontoret konstaterar att förslagen generellt sett inte innebär någon direkt påverkan på den kommunala självstyrelsen.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 4 februari 2016 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Ersättaryttrande gjordes av Maurice Forslund (KD), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret konstaterar att Stockholms stad genom styrdokumentet Arkitektur Stockholm, i enlighet med utredning-ens förslag, utvecklat en kommunal politik för arkitektur. Arkitektur Stockholm är Stockholms första arkitekturstrategi och förtydligar hur översiktplanen ska förverkligas med arkitektur som verktyg.

Enligt Stockholms stads nya program för upphandling och inköp är höga krav på kvalitet utgångspunkten vid all upphandling.

Som kravställare och avtalsansvariga vänder sig exploaterings-kontoret till specialister för att säkerställa en hög beställar-kompetens.

Exploateringskontoret välkomnar utredningens förslag att utvidga anslaget till innovativt byggande för bostäder åt unga till att gälla fler kategorier inom bostadsbyggande.

Slutligen konstaterar kontoret att förslagen generellt sett inte innebär någon direkt påverkan på den kommunala självstyrelsen.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 2 februari 2016 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Fastighetskontoret äger och förvaltar byggnader med lokaler som inte naturligt passar in hos stadens övriga fastighetsförvaltande bolag samt naturvårdsområden och reservat utanför stadens gräns. Förvaltningen omfattar lokaler primärt för stadens egna verksamheter men i vissa fall även externa hyresgäster. Uppdraget omfattar förvaltningsbyggnader, kulturfastigheter, mobila paviljonger, vissa naturvårdsområden och reservat utanför stadens gräns, slakthusområdet, saluhallar, idrottsanläggningar samt vissa kommersiella fastigheter.

Fastighetskontoret delar synen att det finns behov av:

- En kvalitetspolicy för kommunerna, för upphandling av arkitektur, form och design
- Metodstöd och handledning för nya upphandlingsformer, som underlättar inriktningen mot kvalitet i den offentliga upphandlingen av gestaltningstjänster.

Fastighetskontoret delar även förslaget om ett så kallat ”wild card”-system för att öka mångfalden och stimulera arkitekt- och designbranschen genom att ge utövare i etableringsfasen en större chans att delta i upphandlingar, tävlingar och innovationsprocesser.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 9 februari 2016 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen uppfattar arkitektur, form och design som ett viktigt tvärsektoriellt fält där den konstnärliga och kulturella grunden är helt central. Det gäller allt från betydelsen av en bra utbildning för barn och unga i dessa frågor till utformandet av gemensamma livsrum av hög kvalitet med konstnärliga och kulturhistoriska värden. Det gäller design och produktion av varor och tjänster likaväl som medborgarnas förmåga att ställa krav och använda våra offentliga rum och andra gemensamma tillgångar. Kulturförvaltningen delar utgångspunkterna för utredningen och anser att det är angeläget att politiken skapar goda förutsättningar att stärka områdets inflytande i samhället.

Kulturförvaltningen om form och design

Kulturförvaltningen noterar att utredningen som helhet har en mer tydlig inriktning i de frågor som rör arkitektur medan form och design är mer ytligt behandlat i förslagen. Detta beror delvis på att plan- och byggfrågor respektive fastighetsfrågor är tydligare och tyngre i många statliga myndigheters verksamheter än form- och designfrågor. Därför blir det allt viktigare att den statliga myndigheten på området, och alla de uppdrag som ska stärka området som helhet, blir tydligare när det gäller form och design. Förvaltningen ser att detta saknas i alltför hög grad.

Kulturförvaltningen om begreppet Gestaltad livsmiljö

Kulturförvaltningen delar utredningens uppfattning att perspektivet gestaltad livsmiljö, och en gemensam helhetssyn på formandet av människors hela livsmiljö, bör och kan vara en viktig utgångspunkt i utvecklingen mot ett ekonomiskt, socialt, och miljömässigt hållbart samhälle. Kulturförvaltningen anser dock att den befintliga fysiska miljön måste vara en mer tydlig utgångspunkt i denna politik. Hela vår livsmiljö är i grunden en kulturmiljö där befintlig arkitektur, form och design kan förmedla både samtida och historiska synsätt och värderingar. Detta synsätt har integrerats i Stockholms stads strategi: Arkitektur Stockholm.

Utredningens förslag

Förvaltningen har valt att lämna synpunkter på några av förslagen i den ordning de presenteras i utredningen. I varje sådant stycke anges förslaget först och därpå följer förvaltningens synpunkter. Flera av utredningens förslag tillstyrks utan vidare kommentarer, dessa förslag nämns sist i tjänsteutlåtandet.

Förslag där kulturförvaltningen har särskilda synpunkter

6.4 Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

Utredningen föreslår: *Det övergripande målet med den nationella politiken för arkitektur, form och design är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö. Den statliga politiken för arkitektur, form och design ska aktivt främja:*

- *en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö,*
- *ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma,*
- *ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller, för en stärkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön och*
- *en bred och tvärsektoriell kunskapsutveckling inom utbildning samt för utövare och aktörer inom området gestaltad livsmiljö.*

Kulturförvaltningen anser

Enligt kulturförvaltningens bedömning är de nationella målen av betydelse för Stockholms stads verksamheter. De föreslagna målen är mer allmänt hållna än de nu gällande målen och kulturförvaltningen ser inte att det bredare angreppssätt som utredningen valt gynnar den stärkning som man vill eftersträva. Så är det nuvarande målet *Kvalitet och skönhetsaspekter skall inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden* ett bra exempel på ett mer konkret och slagkraftigt mål.

I handlingsprogrammet Framtidsformer ingår också de kulturhistoriska aspekterna som ett av sex nationella mål för statens engagemang i arkitektur, formgivning och design. Målet lyder: *Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tas till vara och förstärkas.* Stockholms stads program *Arkitektur Stockholm* innehåller strategier för stadens gestaltning och tar som första punkt upp: *Stockholms identitet och kulturmiljö är utgångspunkt för all nutida arkitektur som med internationell relevans och kvalitet bidrar till att stärka stadens attraktivitet och avläsbara tidsdjup.* Bland de nu föreslagna nationella målen saknas sambanden med den befintliga fysiska miljön och de kulturhistoriska värden som människor tillmäter den. Kulturförvaltningen anser därför att det är viktigt att framtida nationella mål på området omfattar kulturhistoriska perspektiv och värden. Det är inte tillräckligt med de nationella målen för kulturmiljöarbetet respektive miljömålet God bebyggd miljö.

Sammanfattningsvis anser kulturförvaltningen att de föreslagna målen bör konkretiseras för att bättre motsvara utredningens ambitioner i övrigt.

7.3 Förslag till ombildning av Arkdes till Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

Utredningen föreslår: Statens Centrum för arkitektur, form och design (Arkdes) ombildas till Myndigheten för Gestaltad livsmiljö. Syftet är att skapa en myndighet som kan utveckla och driva politiken samt följa kunskapsutvecklingen, perspektivera, samarbeta, stimulera, debattera, följa upp statens förebildlighet och vid behov föreslå nya mål. I sammanfattning:

1. Arkitektursamlingarna förs till annat statligt museum.
2. Utställningsverksamhet i nuvarande omfattning ska inte ingå i uppdraget.
3. Fungera som nationell mötesplats inom hela området.
4. Kompetens och samverkan med regionala aktörer.
5. Pedagogiskt uppdrag, bibliotek och forskning ingår och utvecklas.
6. Uppföljning av statens arbete genom samverkan med andra och därmed ansvarig för hur perspektivet Gestaltad livsmiljö hanteras och används i det offentliga.

Kulturförvaltningen anser

Som helhet är det viktigt att den statliga myndigheten på området fortsatt finns i Stockholm och ges goda resurser och rätt kompetens för att hantera områdets komplexa samtidsfrågor, t.ex. bostadsbyggande, integration och hållbarhet. Som kulturinstitution finns det goda möjligheter att skapa en plattform som också når långt utanför de professionella och akademiska kretsar som bär utvecklingen inom arkitektur, form och design. Dialog och samverkan med många aktörer – inte minst lokalt förankrade – blir viktigt.

I Stockholm har flera aktörer sedan länge drivit frågan om ett Formmuseum. Det finns också en livaktig diskussion om behovet av ett Arkitekturmuseum. Även om det är förtjänstfullt av utredningen att peka på behovet av samlande kraft i arbetet inom de statliga verken med beröring till dessa frågor är det enligt kulturförvaltningens bedömning olyckligt om det stora publika intresse som finns för arkitektur, form och design ska förlora på de förändringar som föreslås. Här menar kulturförvaltningen att museernas sätt att skapa perspektiv på och öka intresset för angelägna samtidsfrågor hos medborgarna i allmänhet och branscher, akademi och näringslivet är centralt. För att skapa en aktiv mötesplats för områdets aktörer och en bred allmänhet behövs en utåtriktad och professionell publik verksamhet.

Totalt sett finns det flera oklarheter i de viktiga vägval utredningen gjort i förslaget. Kulturförvaltningen anser att några av de punkter som förslaget rymmer behöver preciseras och förtydligas ytterligare. Nertill några konkreta kommentarer kring detta:

1. Samlingar

Det är viktigt att samlingarna bevaras och vårdas professionellt och att de hålls tillgängliga för forskning och som kunskapsunderlag för t.ex. kulturmiljöarbete och för allmänheten att ta del av. Detta gäller även Arkdes specialbibliotek.

2. Utställningar

Företsättningar för att skapa genomarbetade, publikdragande och banbrytande utställningar inom arkitektur, form och design kräver mer än samverkan med andra aktörer och plats i andras lokaler. Kulturförvaltningen ser en risk att värdet, potentialen och betydelsen av en professionell utställningsverksamhet underskattas i utredningen.

3. Mötesplatsuppdraget

Kulturförvaltningen anser att den nationella mötesplatsen för arkitektur, form och design ska ha en angelägen och mångfacetterad arena i Stockholm. Det är positivt att detta uppdrag ska ges stärkta resurser och att det finns en tydlig koppling till kommunernas verksamheter, inte minst inom planering och byggande samt offentlig upphandling.

4. Kompetens och samverkan med regionala aktörer

Kulturförvaltningen vill framhålla betydelsen av samverkan också med lokala aktörer och verksamheter. Regionala och lokala museer bör ses som resurser i förmedlingen av perspektivet gestaltad livsmiljö, inte minst för barn och ungdomar. Läns museer och stadsmuseer har generellt mycket god kunskap om de miljöer de verkar i, och dessutom en uppbyggd organisation för att pedagogiskt kunna arbeta med elever i olika åldrar.

5. Pedagogik och forskning

Perspektiv kring barn och unga lyfts fram i detta avsnitt. Kulturförvaltningens långsiktiga arbete med Kultur i ögonhöjd och Staden i ögonhöjd visar att det krävs ett bredare angreppssätt – det handlar om mer än pedagogik. Det vore bra om myndigheten gavs möjlighet att fungera som ett stöd för detta viktiga utvecklingsområde, både när det gäller kunskap och metoder.

6. Uppföljning

Kulturförvaltningen ser positivt på det samlande och kunskapsspridande arbete som beskrivs och anser att vägledning för kommunalt arbete kan vara en bra väg att stärka och utveckla

området.

8.5.1 Förslag till Riksarkitekt med Statens fastighetsverk som särskilt ansvarig
Utredningen föreslår: Befattningen riksarkitekt skapas inom Statens fastighetsverk som bedöms vara en lämplig myndighet för detta. Fastighetsverket föreslås få ett särskilt ansvar för att utveckla samverkan kring arkitektonisk kvalitet i statligt byggande och fastighetsförvaltning.

Kulturförvaltningen anser

Kulturförvaltningen har inga synpunkter på förslaget. Däremot är frågan om kommunernas stadsarkitekter mycket viktig – inte minst för utvecklingen av lokala handlingsprogram för arkitektur, form och design. Utredningen saknar en fördjupad beskrivning och utveckling av denna roll.

8.5.10 Kommuner och regioner ska stimuleras att ta fram program för arkitektur, form och design

Utredningen föreslår: Myndigheten för Gestaltad livsmiljö, Riksantikvarieämbetet, Statens konstråd och Boverket ska få i uppdrag att utarbeta vägledning och i övrigt ge stöd till utveckling av kommunala program för arkitektur, form och design.

Kulturförvaltningen anser

Kulturförvaltningen tillstyrker förslaget. Det är bra att Myndigheten för Gestaltad livsmiljö enligt förslaget ska samråda med kommunerna och SKL. Stockholms stad har antagit ett eget program; Arkitektur Stockholm. Kulturförvaltningen önskar att kommunernas kunskap och erfarenheter på området tas tillvara nationellt inom ramen för uppdraget.

Förslag som kulturförvaltningen tillstyrker

Följande av utredningens förslag ser kulturförvaltningen som positiva och de tillstyrks:

8.5.4 En fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design.

8.5.9 Statliga myndigheters ansvar att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design.

8.5.14 Införande av *wild card*-systemet.

9.8.4 Forskning inom offentlig upphandling av arkitektur, form och design ska stöttas.

10.9.3 Forskningsutlysning i hållbart samhällsbyggande.

11.3.2 Innovativt byggande bör främjas.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 mars 2016 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 februari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Här följer en genomgång av några huvudpunkter. Kontoret har främst fokuserat på de delar som berör kontorets eget ansvarsområde, det vill säga stadsutvecklingsområdet.

Allmänt

Kontoret vill först framhålla att det är glädjande att staten uppmärksammar dessa frågor i ett sammanhang. Området har de senaste åren präglats av en rad punktinsatser och en bred översikt är av godo.

Utredningens resultat kan samtidigt framstå som en samling förslag och åtgärder som det i sin tur är svårt att bedöma de faktiska konsekvenserna av. Detta kommer sannolikt av att utredningens uppdrag och angreppssätt har varit att, på relativt kort tid, anlägga ett perspektiv på en rad företeelser. Företrädare för utredningen har själva sagt att man kan se det resultat de presenterat som ett förslag till en värdegrund. Det säger sig självt att en värdegrund får sitt praktiska uttryck i en tillämpning. Svårigheten att bedöma den konkreta konsekvensen av en rad av förslagen återspeglas i debatten. Debatten har koncentrerats kring de inslag i utredningen som har hög konkretionsgrad. Kontoret anser att det vore olyckligt om detta dominerade hanteringen av utredningens resultat. Området är alltför viktigt för det.

Det namn som utredningen tagit sig, och som också återkommer i förslaget till myndighetsombildning, har fått både kritik och hyllningsord. Kontoret anser att det är välfunnet, eftersom det lyckas samla alla aspekter av ett brett politikområde och det uppdrag som direktiven gett utredningen. Kritiken som framkommit har just följt av uttryckets abstrakta karaktär och ”fluffighet”. Det faktum att politikområdet, liksom utredningen, främst utgörs av ett perspektiv som anläggs på många skilda företeelser avspeglas dock väl i benämningen. En mindre abstrakt benämning skulle sannolikt riskera att bli för snäv, och omedelbart väcka kritik av denna anledning. Kontoret bedömer att denna problematik är omöjlig att undkomma. Kontoret kan också konstatera att utredningen fått en stark dragning åt arkitektur- och stadsutvecklingsområdet, och mindre åt vad som traditionellt betraktas som form- och designfrågor. (Något som i sin tur visar på de utmaningar som kommer av att på ett konkret sätt arbeta med ett perspektiv på ett brett fält.)

Beskrivning och analys av utvecklingen inom området

Stadsbyggnadskontoret vill framföra att utredningen ger en bra och välbehövlig överblick över de insatser som gjorts på området. Det utgör därmed ett bra kunskapsunderlag för alla som direkt eller indirekt berörs av dessa frågeställningar. Det kan också bidra till att ge många parter inspiration till åtgärder för att stärka arkitektur, form och design.

Perspektivet gestaltad livsmiljö

Kontoret anser, som framgått ovan, att perspektivet gestaltad livsmiljö är positivt. Det erbjuder en gemensam grund, ett breddat perspektiv och kan skapa förutsättningar för att kvalitativa frågor kan utgöra en del i hela processen när arkitektur-, form- och designfrågor behandlas i olika sammanhang (och inte bara blir en fråga för arkitekter, formgivare och designers). Trender i samhällsutvecklingen, som också utredningens direktiv utpekar som motiv för en översyn, gör sannolikt hela det område som innefattas i begreppet ”gestaltad livsmiljö” mer komplext. Urbanisering, strukturomvandling, globalisering, klimatförändringar, digitalisering, mm, innebär sannolikt stora utmaningar och möjligheter. Det leder till att befintliga och kända livsmiljöer omvandlas; fler expertiser som arbetar inom fältet; arkitektur- form- och designutmaningar i komplexa miljöer och sammanhang; mm. Utan arenor för utbyte av erfarenheter och kunskaper riskerar dessa utmaningar och möjligheter att leda till suboptimeringar när olika avvägningar med stor betydelse för slutresultatet görs inom en rad olika roller i ofta invecklade processer som innefattar professionella delkompetenser, juridik och ekonomi. Ur ett kommunalt perspektiv innebär det breda angreppssättet – perspektivet – både möjligheter och utmaningar. Å ena sidan kan det faktum att traditionella gränsdragningar till synes upplöses innebära problem om det blir oklart var ansvar och mandat ligger. Å andra sidan ger det möjligheter att hålla ett perspektiv levande över de gränsdragningar som organisationsgränser och professionsgränser innebär. Det förutsätter dock att – och får sitt konkreta värde i hur – det kan operationaliseras på ett produktivt sätt.

Kontoret kan konstatera att hållbarhetsfrågor i en vid bemärkelse genomsyrar både utredningen och dess förslag, exempelvis avseende förslagen till nya mål. Stockholms stad har en egen hållbarhetskommision som arbetar, bland annat, med delar av det område som

omfattas av perspektivet gestaltad livsmiljö, närmare bestämt social hållbarhet. Kontoret ser det som positivt om detta får en motsvarighet även på den statliga nivån.

Kontoret anser också att det är positivt att utredningen lägger vikt vid att den gestaltade livsmiljön inte bara handlar om byggnaderna utan också om de omgivande offentliga rummens utformning och upplevelsen av trygghet och attraktivitet i dessa.

Förslagen till nya statliga mål

Kontoret tillstyrker förslagen till nya statliga mål, som anpassats till vårt decenniums aktuella utmaningar. Samtidigt vill kontoret framhålla att målens abstrakta karaktär gör att de får en tydlig innebörd först när de konkretiseras eller operationaliseras. Synen på arkitektur-, form- och designrådets roll i relation till andra sektorer tydliggörs inte genom målen. Ett exempel är att utredningen konstaterar att det tidigare målet avseende kulturmiljöer utgår med hänvisning till att det täcks av de nationella målen för kulturmiljöområdet och miljömålet ”god bebyggd miljö”. Det kan vara en logisk slutsats utifrån ett målstyrningsperspektiv, där man gärna undviker en överlappande och dubblerande målstruktur. Samtidigt finns en brist i att ett samlat grepp om området arkitektur, form och design inte explicit innefattar kulturmiljöperspektivet och de avvägningar som sker när samhället transformeras. Området är inte bara relevant ur ett antikvariskt perspektiv, utan är också kopplat till hur vi arbetar med befintliga värden när samhället transformeras, något som också är kopplat till invånares perspektiv och upplevelse av sin livsmiljö idag. Den typen av avvägningar, som i praktiken måste göras av aktörer som är verksamma inom området, är ett uttryck för respekt för ett historiskt värde men handlar också om hur man tar med sig värden in i framtiden och skapar ett sammanhang med både gammalt och nytt i människors livsmiljö. Sådana avvägningar följer genom arkitekturens, formens och designens historia och är också viktiga ur ett socialt hållbarhetsperspektiv.

I en mening är det naturligt med abstrakta mål i en stor organisation som arbetar med målstyrning. Samtidigt gör det att de efterföljande aktiviteterna, när målen operationaliseras, blir desto viktigare. Det i sin tur talar för att det behövs ett tydligt ansvar för uppföljningen av detta. Utredningen ger en mängd förslag på hur den anser att detta bör ske, varav det tydligaste förslaget är ombildandet av Statens centrum för arkitektur och design till Myndigheten för Gestaltad livsmiljö.

Organisatoriska konsekvenser

Ett av utredningens kapitel rör en föreslagen ombildning av Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) till en ny myndighet med arbetsnamnet Myndigheten för Gestaltad livsmiljö. I detta förslag ligger också att de befintliga samlingarna och utställningsverksamheten i det befintliga centret ska flytta till lämpligt statligt museum.

Kontoret tycker att målsättningen ska vara utgångspunkt för organisationen. Samlingarna som Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) förvaltar har ett erkänt värde, vilket utredningen också konstaterar, och bör följaktligen också tillgängliggöras för offentligheten. Samtidigt föreslås den ombildade myndigheten få en rad utvecklingsdrivande uppgifter. Dels för statliga myndighetsorganisationer inom samhällsbyggnadsområdet, både i egenskap byggherrar och mer renodlade myndighetsfunktioner. Dels för samverkan och erfarenhetsutbyte mellan aktörer med koppling till arkitektur, form och design inom den statliga och kommunala sfären. Dels för aktörer inom den statliga, kommunala och privata sfären, genom stimulanser för innovationer och forskning. Kontoret anser att alla dessa ambitioner är angelägna. Hur de bäst realiseras organisatoriskt kan alltid diskuteras. Fördelen med en samorganisering är möjliga synergieffekter. Fördelen med en bodelning är att inte en av flera tyngdpunkter i uppdraget riskerar att överskugga varandra. Kontoret ser dock en stor fördel med en nationell arena i Stockholm, där många av de utmaningar som den föreslagna nya myndigheten föreslås ta sig an ställs på sin spets. Kontoret ser det också som självklart att den måste samverka med hela landet eftersom branscher, lagstiftning och utmaningar ofta är nationella, samt att goda exempel och behov finns i hela landet.

Utredningen förslår också att en "riksarkitekt" inrättas vid Statens fastighetsverk. De flesta associerar antagligen spontant till den roll en stadsarkitekt brukar ha – fast nu är det på nationell nivå. I utredningen framstår dock att rollen är tänkt som någon som bevakar kvalitetsfrågor inom statens roll som byggherre (se resonemang om roller inom stadsutvecklingsprocessen ovan), medan stadsarkitekten i en kommun ofta har en nära koppling till kommunens roll som myndighetsutövare. Kontoret anser att tanken är sympatisk, men anser att det vore av godo att undvika risken för missförstånd avseende innebörden och svara bättre mot politikområdets tvärvetenskapliga karaktär om funktionen inte knöts till ett personligt ämbete. Istället borde ett statligt råd vara att föredra. Ska ett personligt ämbete inrättas, med de associationer som titulaturen riskerar medföra, så ser kontoret en potentiell problematik med att det knyts till en aktiv byggherre.

Till sist anser kontoret att det är viktigt att en ombildad myndighets roll i förhållande till Boverket tydliggörs. Å ena sidan är det viktigt att ansvarsområden blir tydliga, men samtidigt får de så pass starka beröringspunkter att en total åtskillnad inte är önskvärd. Som ansvarig myndighet för PBL har Boverket en oerhört viktig roll för dessa frågor, att en viss överlappning knappast kan undvikas. Det är av stor vikt att dessa gränsdragningsfrågor får en lösning som är produktiv och stimulerande, snarare än tvärtom.

Utvecklingsfond och utvecklingsanslag

I utredningen föreslås att inrättandet av en utvecklingsfond för att befrämja utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design ska utredas. Bland mycket annat föreslår utredningen en fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design (8.5.4) enligt dansk förebild. Kontoret ser många fördelar med att inrätta en sådan fond. Bland annat skulle många insatser kunna samlas under ett paraply för finansiering, urval och uppföljning. Något som skulle stärka möjligheten att ha en mer samlad diskussion om möjligheterna med olika former av utveckling, både bland en bredare allmänhet och i mer snäva professionella kretsar. Projekt har fördelen att de exponerar alla roller, kompetenser och aspekter i ett konkret sammanhang. En fond skulle också kunna svara mot behovet att följa med och avspejla samhällsutvecklingen. En fond skulle också göra det möjligt att stötta innovationer från privata aktörer och en bredare allmänhet (i linje med ett socialt hållbart förhållningssätt). Med en stark ekonomisk bas skulle också betydelsen av arkitektur, form och design underlättas genom en tydlig exponent. Som utredningen kostaterar finns en paradox i att en sektor som omsätter så mycket medel, privata såväl som offentliga, har så relativt små resurser för forskning och innovation.

Fonden föreslås arbeta utifrån koncept med delfinansiering för att stimulera utvecklingsprojekt. Kontoret ser positivt på detta. Ett argument för detta är att ett delfinansierat utvecklingsprojekt utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö torde stimulera förekomsten av *helsekoncept*, öka graden av *uppföljning* och garantera ett *engagemang* från alla parter.

Ett anslag för utveckling och samarbete inom branschen ser kontoret också positivt på. För att utveckling ska ske inom denna sektor krävs breda samverkansytor som samlar en lång rad aktörer - och vars primära syfte är just *utveckling*. Stadsutvecklingsområdets komplexitet, med många olika intressen och stora värden, kan ibland inbjuda till ett slags taktiskt agerande som inte främjar ett öppet samtal.

Offentlig upphandling

Utredningen lägger stor vikt vid frågan om offentlig upphandling. Det är naturligt mot bakgrund av att frågan om staten som en förebild är en explicit utgångspunkt för utredningen. Eftersom all offentlig aktivitet sker inom ramen för LOU är det naturligt att dess möjligheter och begränsningar utgör en viktig utgångspunkt för utredningen.

I utredningen beskrivs bakgrunden till nuvarande lagstiftning och en beskrivning av nuvarande situation avseende offentliga upphandlare görs också. En samlad problembild formuleras. De flesta av de problem som identifieras är väl kända, och gäller heller inte

området gestaltad livsmiljö specifikt, men blir extra tydliga i detta fall.

Det som främst understryks är problemet med bristande kompetens, svårigheten att hantera kvalitetsaspekter inom ramen för LOU, de många överprövningarna och rädslan att ”göra fel” som präglar offentlig upphandling (och motverkar innovation), samt - till sist - tendensen att låta lägsta pris gälla.

Utredningen föreslår som lösning på detta kompetenshöjande åtgärder, ökad forskning och uppdrag till ansvariga myndigheter på upphandlingsområdet att arbeta med kvalitetsfrågor inom offentlig upphandling. Kontoret bedömer att det är bra förslag. Visserligen presenteras ingen färdig lösning för dessa frågor, men å andra sidan finns sannolikt ingen sådan. Kontoret delar utredningens bild av förutsättningarna för offentlig upphandling idag. Kontoret kan också konstatera att upphandlingsfunktionen ofta är en särskild avgränsad kompetens inom (och utom) organisationerna. En ökad kunskap om dessa juridiska frågor och deras relation till innovativa och kvalitativa aspekter, både bland upphandlingskompetensen och inom andra yrkesgrupper, är en nödvändig del av områdets utveckling.

Rollfördelningen i stadsutvecklingsprocessen – kompetens och utbildning

Utbildningssystemet är en naturlig mötesplats för alla roller inom det komplexa stadsutvecklingsområdet. Sektorn består av en stor mängd specialiserade professioner, verksamma hos en mängd olika huvudmän, men som ofta rör sig inom vissa avgränsade utbildningsområden och professioner. Utredningen föreslår ett antal åtgärder inom detta område. Kontoret stödjer också alla utredningens ambitioner att utveckla detta. En breddad upptagning till de utbildningar som finns är önskvärd. Kontoret önskar också se en strategi för en breddad tvärkompetens inom de professioner, specialiseringar och roller som finns verksamma inom sektorn, och detta bör inte minst präglade högskoleutbildningarna.

Kontoret vill också i detta sammanhang lyfta frågan om kompetensförsörjningen i stort. Sverige har haft en hög aktivitet inom området under de gångna två decennier. De trender i samhällsutvecklingen som motiverade tillsättandet av utredningen talar inte för att denna aktivitet kommer att minska. Kontoret menar därför att det kan finnas skäl att också beakta behovet av kompetensförsörjning vid en utvärdering av utbildningarna.

Vad gäller förslagen om stöd till forskning inom området ställer sig kontoret positivt till utredningens förslag. Kontoret vill framhålla att både stöd till forskning genom gängse kanaler för fördelning av forskningsmedel, och FOU-medel i myndigheter, kan vara önskvärda vägar att gå. Kontoret bedömer att fördelningen av FOU-medel mellan olika myndigheter kan tyckas omotiverat ojämnt fördelat. Vad gäller det område som utredningen behandlar är tillgången till FOU-medel idag obefintligt. Det är paradoxalt eftersom det finns få områden där en praktisknära metod- och kunskapsutveckling är så välmotiverat utifrån de berörda processernas komplexitet.

Wild card- system och breddad möjlighet till dispenser

För att både kortsiktigt stärka arkitekturen i det dagliga löpande arbetet, och möta flera av de utmaningar som pekas ut i direktiven till utredningen, vill kontoret särskilt lyfta fram det ökande behovet av platsanpassning. Utredningens förslag om ett statligt stöd till ett wild-card-system (vilket måste vara anpassat till svenska förutsättningar), samt utökade möjligheter till dispenser från kraven på byggnadsverk i plan- och byggförordningen är särskilt välfunna. Båda dessa förändringar har goda förutsättningar att främja innovation inom arkitekturområdet.

Kommunala program

Utredningen pekar på vikten av att både statliga och kommunala aktörer arbetar metodiskt med kvalitets- och arkitekturprogram. Utredningen föreslår också att ett metodiskt arbete bedrivs från statligt håll för att stötta detta, samt skapa ytor för samverkan kring dessa frågor. Kontoret ställer sig positivt till detta. Stockholm har under senare år arbetat med detta

arbetssätt på flera områden. Som främsta exempel kan nämnas *Arkitektur Stockholm – strategier för stadens gestaltning*. Inom ramen för pågående uppdatering av stadens översiktsplan görs för närvarande också en särskild fördjupning av riksintressena inom kulturmiljövården.

Stockholm har en månghundraårig tradition av byggnadsordningar. I sin nuvarande form har Stockholms byggnadsordning precis uppdaterats och bidrar med kunskap om stadens karaktärsdrag och ger vägledning till hur staden kan fortsätta att utvecklas i samklang med dagens kvaliteter. Kvalitets- och gestaltungsprogram har också en stark tradition i Stockholm och syftar till att säkra arkitektoniska och stadsmässiga ambitioner i detaljplanearbetet. Därutöver har staden tagit fram vägledningar för balkonger, vindsinredningar respektive kiosker för att beskriva hur stadsbyggnadsnämnden ser på dessa vanligt förekommande förändringsprojekt i den befintliga stadsmiljön.

Lagstiftning

På lagstiftningsområdet ges en föredömlig översyn över utvecklingen de senaste åren. Utredningen konstaterar sedan att man inte identifierat något behov av att föreslå lagändringar samtidigt som SOU 2015:109 föreslår förändringar inom plan- och bygglagens gestaltungsparagrafer. Kontoret vill här hänvisa till sitt särskilda yttrande i detta ärende.

Utredningen föreslår att den ombildade myndigheten få i uppdrag att följa och utvärdera lagstiftningarna inom området. Kontoret vill till detta även lägga till behovet av kompetens kring konsekvensanalyser av lagförslag då dessa varit otillräckliga i de senaste årens underlag för lagändringar.

Att följa upp dessa aspekter samlat vore en stor fördel. Inte minst eftersom arkitektur, form och design sällan kommer att vara en huvudfråga när de olika lagområdena och lagstiftningarna blir aktuella för översyn. Lagstiftningarna bör också utvärderas mot bakgrund av de trender i samhällsutvecklingen som motiverat utredningen.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 4 februari 2016 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har i stort sett inga invändningar mot förslagen som framförs i utredningen.

Det utvecklade stödet och satsningen på höjd kompetens inom offentlig upphandling inom det aktuella området är positivt och mycket välbehövligt. Det är svårt för enskilda organisationer att ha den kompetens som krävs för att vara en bra beställare inom området. Förvaltningen är även positiv till inrättandet av en statlig myndighet med ansvar för området.

Förslaget om en riksarkitekt är bra. Det kan i förlängningen leda till krav på en funktion som stadsarkitekt i samtliga kommuner. Däremot är förvaltningen tveksam till det föreslagna begreppet Gestaltad livsmiljö då arkitektur, design och form är vedertagna benämningar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 4 februari 2016 att godkänna och överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på betänkandet, då de förslag som presenteras i förlängningen kan bidra till en mer lika tillgång till goda livsmiljöer vilket är en förutsättning för en hållbar samhällsutveckling. Stora förändringar har skett inom området arkitektur, form och design och i samhället i stort sen den tidigare politiken inom området antogs och förvaltningen välkomnar därför att målen för politiken formuleras utifrån samhällets nya utmaningar.

Förvaltningen ser också positivt på att begreppet "Gestaltad livsmiljö" ger ett mer inkluderande synsätt och lyfter fram vikten av en gemensam syn inom området samt på de offentliga miljöer som finns mellan husen. Förvaltningen ser även positivt på förslaget om en utvecklingsfond som ska syfta till att främja arkitektur, form och design, då det finns ett behov av innovation och utveckling inom området.

Det är angeläget att regeringens olika departement och framförallt riksdagen ställer sig bakom detta så att denna nya politik för området kommer att genomsyra alla berörda myndigheter. En proposition och ett riksdagsbeslut är nödvändigt för en långsiktighet. Det är också viktigt att myndigheten bygger regionala nätverk för att skapa en lokal förankring.

Älvsjö stadsdelsförvaltning

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 februari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser i stort sett positivt på betänkandet. Stora samhällsförändringar har skett och många av de förslag som presenteras kan i förlängningen bidra till en mer hållbar samhällsutveckling. I framför allt den snabba bostadsutbyggnaden som nu pågår i landet är det viktigt att arkitektur och gestaltning av nya stadsmiljöer får en kvalitet som är långsiktigt hållbar.

Det utvecklade stödet och satsningen på höjd kompetens inom offentlig upphandling inom det aktuella området är positivt. Det är svårt för enskilda organisationer att ha den kompetens som krävs för att vara en bra beställare inom området.

Förvaltningen är emellertid tveksam till inrättandet av en ny statlig myndighet med ansvar för området, och anser att frågorna kan hanteras inom befintliga myndigheter. Förvaltningen är också tveksam till det föreslagna begreppet Gestaltad livsmiljö då arkitektur, design och form är vedertagna benämningar.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 1 februari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

AB Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Svenska Bostäder ser betänkandet med de förändringsåtgärder som föreslås, som ett positivt förslag för att säkerställa en god utveckling av bostadsbyggandet och gestaltningen av vår gemensamma livsmiljö. I sammanhanget bör dock frågan om planprocesserna lyftas fram i sin helhet eftersom dessa utgör en såväl formell som praktisk grund i förverkligandet av stadsbyggnadsambitioner. Processerna har idag långa ledtider som skulle kunna effektiviseras för att nå såväl en effektivare plan- och byggprocess som att säkerställa livsmiljöers olika kvaliteter. Med effektivare planprocesser avses ett mera kreativt samarbete mellan samtliga ansvariga kommunala förvaltningar och kommunala/privata bostadsbolag (bilaga 1).

Micasa Fastigheter i Stockholm AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Micasa Fastigheter ställer sig positiva till betänkandet som lyfter viktiga och ständigt aktuella samhällsfrågor som berör alla människor i vardagen.

Det är viktigt att framhäva de värden som finns och kan utvecklas när det gäller arkitektur, form och design till gagn för hela samhället. Forskning, utbildning och stöd till dessa verksamheter är avgörande delar i detta arbete.

Bolaget arbetar aktivt med dessa frågor i den dagliga verksamheten att utforma goda boendemiljöer och kan också konstatera att dessa värden har en stor inverkan på människors livsmiljö. Detta gäller inte minst bolagets hyresgäster som i många fall tillbringar stor del av sin tid i närmiljön.

Stockholm Vatten Holding AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholm Vatten har inga synpunkter på betänkandet annat än ett generellt medskick att dagvatten integreras i bebyggelseutformningen på ett helt annat sätt än i dag, både för att rena dagvatten lokalt och för att fördröja kraftiga flöden. Lokala dagvattenlösningar ger även mervärden i den gestaltade livsmiljön.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen är positiv till den övergripande inriktningen och syftet med utredningens arbete d.v.s. att säkerställa en god kvalitet i den livsmiljö som planeras byggas avseende bostadsmiljöer, verksamhetsområden och infrastruktur. Koncernledningen delar också slutsatsen av analysen; att de nya målen ska bör präglas av ett bredare angreppssätt utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö och utgöra redskap för att lösa samhällets utmaningar.

Koncernledningen anser dock att de resurser som planeras för att ombilda ArkDes till en myndighet som ska bevaka och höja kvalitén, istället borde allokeras framtidsinriktat, till Akademierna, d.v.s. till högskolor och universitet som utvecklar kompetens inom dessa områden. Koncernledningen ser en risk med att en ytterligare myndighet kan medföra en kontrollfunktion som kan öka genomförandetider, istället för att säkerställa en ökad kvalitet i framtida bebyggelse.

Koncernledningen anser att utredningen borde en större vikt vid att utveckling av kompetens och lagstiftning inom området också bör syfta till att minska genomförandetiden i planeringsprocesser, men med god kvalitet och delaktighet från berörda. Det bör också förtydligas att ett syfte med kompetensutveckling och metodstöd avseende upphandling också är att motverka ökande kostnader och förenkla processerna även i detta led. Koncernledningen anser att dessa båda uppgifter och utmaningar bör vara högt prioriterade. Detta för att både privata och offentliga aktörer ska kunna tillgodose det bostadsbehov och behov av infrastrukturinvesteringar som för närvarande råder med god kvalitet i den livsmiljö som skapas.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet till skydd för Stockholms skönhets yttrande daterat den 25 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Skönhetsrådet välkomnar utredningen och instämmer i de mål som formulerats för gestaltungsområdet. Däremot finner rådet flera av förslagen motsägelsefulla och ibland rent kontraproduktiva. Att förändringarna dessutom ska förhålla sig kostnadsneutralt till dagens strama situation sätter en ytterligare hämsko på de goda intentionerna. De viktigaste förslagen som berör Skönhetsrådets verksamhetsområde avhandlas nedan.

Myndigheten för gestaltad livsmiljö och ArkDes

Utredningen föreslår att ArkDes, tidigare Arkitekturmuseet, läggs ner i dagens tappning och omformas till en ny gestaltungsmyndighet. Samlingarna föreslås föras över till antingen

Moderna museet eller Nationalmuseum. Den nya Myndigheten för gestaltad livsmiljö föreslås fungera som en nationell mötesplats för arkitektur-, form- och designområdena, med uppdrag att stimulera debatt, följa upp statens gestaltungsarbete och administrera ett nytt utvecklingsanslag.

Skönhetsrådet avvisar omformandet av ArkDes från museum och myndighet till enbart gestaltungsmyndighet och önskar istället en utveckling av museet, gärna under sitt tidigare namn, som mötesplats för debatt och som källa till förståelse för den gestaltade miljön, både historiskt och framgent. I en tid som vår, då den bebyggda miljön omstöps mycket snabbt fyller museet, med samlingar och utställningsproduktion en ovärderlig roll som kunskapsförmedlare. Den valhända hantering som institutionen på senare tid fått uppleva utgör inget skäl att lägga ner den. Stadsbyggnadsdebatten behöver sin plats, gärna med utrymmen för diskussion om aktuella stadsplane- och projektförslag från hela landet.

Utvecklingsfond och stöd till kommuner och regioner

Den gestaltade livsmiljön och de till den kopplade hållbarhetsfrågorna är större än att de bör husera på en liten specialmyndighet. Istället bör ett större gestaltungsuppdrag ges åt Boverket, som central planeringsmyndighet. Ett eventuellt namnbyte passar dessutom bättre för verket än för museet. Boverkets ansvarsområde spänner över hela samhällsplaneringen, något betydligt större än enkom bostadsmiljö och det bör också avspeglats i myndighetens namn. Ett bredare boverk bör leda statens arbete med den gestaltade miljön, fördela nya anslag för stadsutveckling och ansvara för den föreslagna utvecklingsfonden. Verket bör också ansvara för offentligt kunskapsutbyte genom att till exempel vidareutbilda och överföra kunskaper mellan landets stadsarkitekter och andra gestaltungsfunktioner på olika nivå i förvaltningsapparaten. Det offentliga behöver också utveckla formerna för dialog och samråd. I Stockholm skulle detta kunna innebära en utveckling där den kommunala Stockholmsmodellen och aktuellt samrådsmaterial placerades samlat, gärna nära eller tillsammans med Arkitekturmuseet.

Som komplement till utvecklade professionella roller bör stöd kunna utges för att på lokal nivå skapa arkitekturprogram och utveckla rådgivande gestaltungsfunktioner med oberoende sakkunskap. Detta är särskilt viktigt vid de stora förändringar i stadsmiljön som många städer planerar för. Med denna typ av second opinion kan irreparabla skador undvikas samtidigt som hållbara utvecklingsvägar kan finnas. Skönhetsrådet är i sig självt ett exempel på en fri instans med uppdrag som ovan skisseras.

Riksarkitekt och statens förebildlighet

Utredningen föreslår att staten tydligare ska arbeta förebildligt med gestaltungsfrågor. För att leda detta arbete i statens bolag och verk föreslås att en roll som riksarkitekt inrättas. Skönhetsrådet anser att det finns en mycket stor kraft i det goda exemplets makt. Staten och resten av det offentliga Sverige ska självklart arbeta förebildligt i kvalitets-, hållbarhets- och gestaltungsfrågor. Rådet ställer sig dock tveksamt till förslaget om en riksarkitekt. För att nå de vällovliga målen bör istället en bredare väg väljas än inrättandet av en funktion som, placerat i ett av verken, också ska ha ett övergripande ansvar över andra myndigheters byggnadsverksamhet.

Rådet förespråkar istället att samtliga av statens bolag, verk och myndigheter som på ett eller annat sätt verkar inom fältet gestaltad livsmiljö, i sina regleringsbrev åläggs att arbeta förebildligt. Detta innebär att arkitekturpolitiken skulle brytas ner till mätbara mål som genom årliga avstämningar skulle påverka varje enskilt projekt. Liknande mål bör användas som styrmedel i kommuner och regioner för lokal kvalitativ utveckling av landets livsmiljöer. Starkare stadsarkitekter kommer betyda betydligt mer för en positiv utveckling än en riksarkitekt.

Reservationer m.m.**Exploateringsnämnden**

Ersättaryttrande gjordes av Maurice Forslund (KD) enligt följande.

Om jag hade haft rösträtt skulle jag ha yrkat enligt följande:

- 1 Att delvis bifalla exploateringskontorets förslag till beslut.
- 2 Att därutöver anföra följande:

Stockholm är en av världens vackraste storstäder med en unik kombination av storstadens puls och naturens lugn. Samtidigt finns många delar av staden kvar att utveckla och i de mest centrala delarna blir man påmind om vilka ödesdigra konsekvenser politiska beslut kan få när det gäller skövling av stadsliv och kulturhistoriska värden. En viktig uppgift är att skapa nya stadskvaliteter i områden där de har gått förlorade, eller aldrig funnits. Stockholm ska i större omfattning byggas enligt den klassiska stadens form med levande gatumiljöer och tydliga kvarter. Arkitekturen måste bli mer varierad och möta medborgarnas preferenser. Även på detta område kan den klassiska staden tjäna som föredöme. Arkitektoniska kvaliteter måste säkerställas tidigt i processen och medborgare bör i högre utsträckning få säga sitt vad det gäller gestaltungsfrågor. En ny statlig myndighet för gestaltad livsmiljö kommer inte att bidra till att dessa målsättningar uppnås.